

לשמוע קול תורה – פסוק השבוע

פרשת בהר

אומרים לא לניצול

שני פסוקים דנים בפרשה באיסור אונאה:

א. "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" (ויקרא כה, יא).

ב. "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱ-לֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱ-לֹהֶיכֶם" (שם פס' יז).

חכמינו זיכרונם לברכה לימדונו שעל אף שבשני הפסוקים השתמשה התורה באותה המילה, מדובר בשני איסורים שונים: אונאת ממון ואונאת דברים.

הפסוק הראשון עוסק בסוחרים המוכרים את סחורתם ("וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר"), והאיסור "אֶל תּוֹנוּ" אוסר עליהם למכור סחורה במחיר העולה על ערכה האמיתי בשוק. למשל, אם שווי של חפץ מסוים בשוק הוא 100 שקלים – אין למכרו לתייר שאינו מתמצא במחירים ב-140 שקל.

האיסור בפסוק השני, "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ", אוסר על כל אדם לפגוע ברגשות זולתו, כגון להזכיר לגר את אבותיו ולבעל תשובה את מעשיו הקודמים, לקלל ולבזות את האחר או לדבר דיבורים שעשויים לצער את הזולת.

לפנינו אפוא שני איסורים חמורים ומהותיים – אך כל כך שונים זה מזה! מדוע בחרה התורה לתאר את שני האיסורים באותה המילה?

הרב שמשון רפאל הירש מסביר כי שורשם של שני החטאים אחד הוא: ניצול מעמדו העליון של אדם לפגיעה באדם אחר. המוכר את סחורתו לתייר במחיר מופקע מנצל את יתרונו על פני הקונה התמים שאינו יודע את ערכה האמיתי של הסחורה, והפוגע ברגשות הזולת מנצל את כוחו כדי להשפיל את חברו הנחות ממנו.

ואם כן סיומו של הפסוק השני – "וְיָרֵאתָ מֵאֱ-לֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱ-לֹהֶיכֶם" – מתייחס לשני האיסורים כאחד. רק מי שמבין שיש בעל בית לעולם ושאינו דבר הנעלם ממנו, יבין שמעמדו הארעי איננו מקנה לו כל זכות לנצל את חברו, לא בעסקים ולא ביחסים בין אנושיים.

לא לניצול! – זו היא הקריאה של פרשתנו.

שאל דוד בוצ'קו